

УДК 338.43.005.003.13:636.5

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА

Я. Янишин, к. е. н.,

О. Булик, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

© Я. Янишин, О. Булик, 2015

Янишин Я., Булик О. Організаційно-економічний механізм ефективного розвитку птахівництва

Проаналізовано різні підходи науковців до визначення поняття організаційно-економічного механізму, на основі чого сформульовано визначення організаційно-економічного механізму ефективного функціонування птахівництва. Для правильного розуміння функціонування організаційно-економічного механізму ефективного розвитку птахівництва враховано всі його чинники. Обґрунтовано важливість врахування сукупності організаційних та економічних елементів в організаційно-економічному механізмі розвитку птахівництва, які б сприяли найбільш ефективному і безперервному функціонуванню галузі. Наголошено на важливості подальших досліджень ефективного розвитку птахівництва.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, чинники, птахівництво, ефективність, функціонування.

Yanyshyn Ya., Bulyk O. Theoretical aspects of organizational-economic mechanism of the effective development of poultry farming

The different approaches to the definition of organizational and economic mechanism are analyzed and so the definition organizational and economic mechanism of effective functioning of the poultry is formulated. For a proper understanding of the organizational and economic mechanism of effective development of poultry all its factors are accounted. The importance of aggregate consideration of administrative and economic elements in the organizational and economic mechanism of development of poultry farming, which would facilitate the most effective and smooth functioning of the industry is proved. The importance of further research of the effective development of poultry farming is emphasized.

Key words: organizational and economic mechanism, factors, poultry, efficiency, functioning.

Янышин Я., Булык О. Организационно-экономический механизм эффективного развития птицеводства

Проанализированы различные подходы ученых к определению понятия организационно-экономического механизма, на основе чего сформулировано определение организационно-экономического механизма эффективного функционирования птицеводства. Для правильного понимания функционирования организационно-экономического механизма эффективного развития птицеводства учтены все его факторы. Обоснована важность учета совокупности организационных и экономических элементов в организационно-экономическом механизме развития птицеводства, способствующих наиболее эффективному и бесперебойному функционированию отрасли. Подчеркнута важность дальнейших исследований эффективного развития птицеводства.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, факторы, птицеводство, эффективность, функционирование.

Постановка проблеми. Одним з основних завдань будь-якої країни завжди було і залишається забезпечення населення продуктами харчування. При цьому важливу роль відіграє птахівнича галузь, яка швидше від інших галузей сільського господарства спроможна забезпечити населення продукцією свого виробництва, оскільки має швидкий період “дозрівання птиці”. Ця галузь є перспективною і рентабельною порівняно з іншими галузями тваринництва та

має великі потенційні можливості в забезпеченні населення високоякісними продуктами харчування.

Проблема ефективного ведення господарської діяльності характерна для всіх галузей виробництва, в тому числі й птахівничої. Підвищення ефективності агропромислового виробництва є визначальним чинником економічного й соціального розвитку суспільства. Тому дослідження економічної ефективності та обґрунтування шляхів її пі-

двищення в птахівництві є важливим завданням. Саме цим обумовлена актуальність теми нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку птахівництва як складової м'ясопродуктового підкомплексу та підвищення ефективності цієї галузі впродовж десятиліть слугують предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Вагомий внесок у дослідження проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, а також напрямів розвитку птахівництва зробили В. Я. Месель-Веселяк, Ф. О. Ярошенко і Б. А. Мельник. Для визначення поняття організаційно-економічного розвитку птахівництва було опрацьовано праці науковців, які формували визначення організаційного та економічного механізму, а саме А. О. Мельник, А. Г. Кульман, В. А. Худавердієва. Досліджуючи чинники організаційно-економічного механізму ефективного розвитку птахівництва, ми спиралися на праці І. Г. Кириленка, І. К. Авдосьєвої, О. Д. Онищук.

Проте зважаючи на розвиток виробничих відносин у птахівництві, потрібно досліджувати підходи, які б дали змогу підвищити ефективність виробництва, створити сприятливі інвестиційні умови та забезпечити конкурентоспроможність продукції на споживчому ринку.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення особливостей організаційно-економічного механізму функціонування птахівництва в ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу. Для збільшення обсягів виробництва м'яса птиці, пташиних яєць та підвищення ефективності птахівництва загалом необхідно вжити низку організаційних та економічних заходів [10, с. 76]. До організаційних заходів належить впровадження науково обґрунтованих форм організації виробництва, прогресивної техніки та новітніх технологій, що сприяє підвищенню продуктивності праці та зменшенню витрат на виробництво продукції, зниженню собівартості. До економічних заходів слід віднести удосконалення механізму економічних відносин, що забезпечить дотримання закону у формуванні цінової політики, а також врахування термінів обороту капіталу у формуванні кредитної та податкової політики.

Економічні й правові важелі регулювання використовують у різних сферах управління з метою створення сприятливих умов для розвитку господарських одиниць усіх форм власності на основі: стимулювання організації та ефективного функціонування ринкової ділової активності; створення умов мотивації виробництва і недопущення його спаду; зміцнення фінансово-кредитної системи; недопущення розвитку інфляційних процесів; стимулювання інвестицій та структурної перебудови; визначення валютних курсів і переливання капіталів [8, с. 23].

Важливим структурним елементом ринкової економіки є організаційно-економічний механізм. Його роль та функції сприяють формуванню диверсифікованої інфраструктури внутрішнього продовольчого ринку. Для ефективного функціонування птахівництва необхідний чітко налагоджений організаційно-економічний механізм. В економічній літературі широко використовують термін “економічний механізм”. Так, А. О. Мельник у своїх працях зазначав, що “економічний механізм адаптації до конкурентного середовища – це сукупність організаційно-економічних систем пристосування...” [4, с. 158]. На думку французького науковця А. Г. Кульмана, економічний механізм можна визначити як необхідний взаємозв'язок, який природно виникає між різними економічними явищами [3, с. 7].

У сучасних умовах найбільш наближеним до сьогодення є визначення, яке запропонував А. А. Чухно: “... господарський механізм – це спосіб організації та управління виробництвом з притаманними йому формами, методами і засобами, які реалізують соціально-економічні та науково-технологічні принципи й відносини в інтересах задоволення потреб як кожного господарюючого суб'єкта, так і суспільства в цілому. За цих умов вибір форм, методів і засобів організації, функціонування та управління виробництвом здійснюється не довільно, а відповідно до потреб економіки і суспільства, об'єктивних тенденцій розвитку виробництва...” [9, с. 62].

Вивчивши публікації багатьох науковців, ми розуміємо поняття “організаційно-економічний механізм ефективного функціонування птахівництва” як систему взаємопов'язаних організаційних та економічних важелів, що впливають на виробництво про-

дукції, а також формування попиту і пропозиції на ринку, тобто ринкове регулювання.

Ті складові, які входять до організаційно-економічного механізму, за функціональною ознакою можна розділити на дві групи. Перша група формується з тих елементів, які не залежать від виробника продукції, а забезпечуються державними органами управління: державна політика, цінове забезпечення, фінансово-кредитний механізм, податкова база, правове забезпечення, формування стандартів щодо якості продукції тощо. Другу групу елементів організаційно-економічного механізму становлять ті, на які має безпосередній вплив сам товаровиробник: матеріально-технічне забезпечення підприємства, фінансова стійкість, впровадження нових технологій та ін.

В умовах ринкової економіки в організаційно-економічному механізмі своє відображення повинна знайти чітко сформульована система раціонального поєднання ринкових і державних методів регулювання ефективного функціонування птахівництва як окремої галузі, так і сільськогосподарського виробництва загалом. Для цього державне регулювання повинно бути спрямоване на створення сприятливих умов для становлення ринку продукції птахівництва, визначати й обґрунтовувати пріоритетні напрями роз-

витку галузі, вдосконалювати методи регулювання відтворювального процесу в сільськогосподарському виробництві.

Крім господарського, важливим є ринковий механізм саморегуляції галузі, а також механізм внутрішньогосподарських відносин. Ринковий механізм виявляється у дії об'єктивних економічних законів, які управляють товарним виробництвом і ринком через систему ринкових відносин [6, с. 19]. Ринкові відносини в процесі обігу товарів визначаються як економічні відносини, які ґрунтуються переважно на попиті і пропозиції та конкуренції. Попит залежить від кількості споживачів, їх платоспроможності, якості і конкурентоспроможності продукції, експорту та маркетингових заходів, тобто він формується під впливом якісних і вартісних чинників. У свою чергу пропозиція залежить від природних, організаційно-економічних і технологічних чинників.

У ринкових умовах економічна ситуація передбачає зміни в організаційно-виробничій діяльності. Для правильного розуміння ефективного функціонування організаційно-економічного механізму ефективного розвитку птахівництва потрібно детальніше проаналізувати його чинники, зрозуміти їх важливість і необхідність у взаємопов'язаній системі (див. рис.).

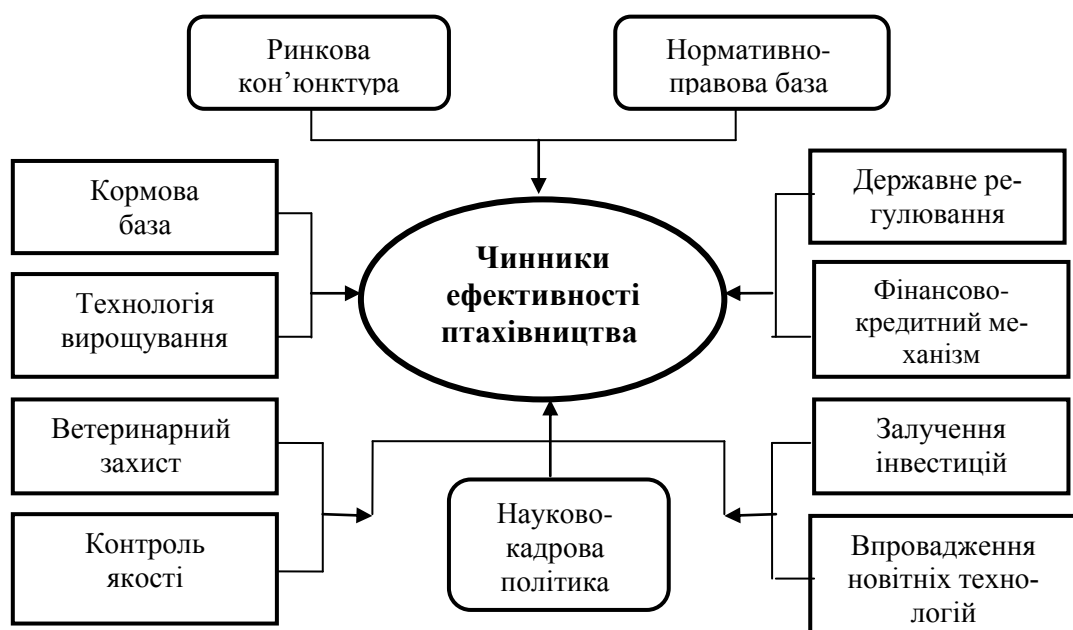

Рис. Чинники організаційно-економічного механізму ефективного розвитку птахівництва.*

*Власне опрацювання авторів.

На нашу думку, організаційно-економічний механізм розвитку птахівництва повинен охоплювати сукупність таких організаційних та економічних елементів, які б сприяли найбільш ефективному і безперервному функціонуванню галузі.

Впровадження високопродуктивних кросів дає змогу істотно підвищити продуктивність птиці м'ясного та яєчного напрямів у відносно короткий термін. Сьогодні у невеликих приватних фермерських господарствах і населення присутні породи, популяції, кроси курей як іноземної, так і вітчизняної селекції. Вони різняться між собою за рівнем несучості, життєздатності, пристосованості до умов утримання та схильності до хвороб.

На думку науковців Інституту птахівництва НААНУ [11, с. 65], птиця вітчизняної селекції краще витримує стреси, має підвищену життєздатність, а за продуктивністю незначно поступається зарубіжній. Тому доцільно розводити курей, які виведені й селекціонуються в Україні. Крім того, українських птахівників турбує той факт, що у разі потрапляння нашої держави у повну залежність від іноземної селекції країни-постачальники неодмінно введуть квоти і зроблять жорсткішими умови надання племенного матеріалу.

Важливим чинником для високоефективного вирощування птиці м'ясного та яєчного напрямів є кормова база. Міцна кормова база і повноцінна годівля птиці – важливі чинники впливу на ефективність птахівництва, продуктивність птиці, її життєздатність і відтворювальні властивості. Своєчасне забезпечення кормами та вітамінними добавками є основним чинником, який гарантує ефективний приріст і несучість птиці.

Підвищення інтенсивності росту птиці можна досягти лише у разі забезпечення денної норми необхідних поживних речовин. Здатність засвоєння необхідної норми корму частково залежить від структури раціону. Проте основне, на що реагує птиця своїми виробничими показниками, – це кількість спожитого корму. Тому для забезпечення приросту й ефективного засвоєння поживних речовин необхідно досягти доброго споживання кормів.

На споживання кормів значно впливає їх фізична структура. Незадовільна структура стримує споживання корму і негативно

впливає на швидкість росту. Тому для досягнення максимального рівня споживання кормів, а відтак і високих виробничих показників важливо, щоб кількість поживних речовин і структура корму були оптимальними.

Сьогодні птицю переважно годують кормами, які пройшли через гранулювання. Гранулювання кормів поліпшує ефективність самого корму і приріст птиці. Крім того, птиця, яку вирощують на таких комбікормах, затрачає менше енергії на споживання, що у свою чергу впливає на швидке дозрівання. Гранульовані комбікорми мають високу довговічність.

Велику увагу необхідно приділяти якості комбікормів. Для того щоб виробляти якісний комбікорм, передусім потрібно використовувати якісні інгредієнти від надійних партнерів. Не слід ганятися за дешевизною, дешеве – ще не значить якісне.

Одним з основних чинників вирощування птиці є технологія (мікроклімат), від якого залежить ветеринарне благополуччя птиці, а отже, й усі технологічні та економічні показники вирощування. Неоптимальний мікроклімат (швидкість руху та обмін повітря, вологість у пташнику, освітлення, обігрів) може спровокувати розвиток низки патологічних станів, багаторазово підвищуючи ризик виникнення респіраторних захворювань дисциркуляторного та інфекційного характеру, які асоціюються з недостатнім обміном повітря, переохолодженням, тепловим стресом птиці, перенасиченням повітря аміаком і вуглекислим газом, недостатньою або великою вологістю. Тому більшість птахофабрик використовує для утримання птиці комп'ютеризоване обладнання голландського виробника, яке у свою чергу зводить до мінімуму людський чинник.

Особливої актуальності для збільшення виробництва і підвищення якості м'яса птиці набувають питання ветеринарно-санітарного контролю. В яєчному птахівництві фундаментом економічного успіху є якісний генетичний матеріал і здоров'я майбутньої несучки, її висока життєздатність і продуктивність. Адже доброякісну продукцію можна отримати лише від здорової птиці. Тільки через якість продукції птахопереробна промисловість може знайти своє місце не тільки на вітчизняному ринку, а й на ринках зарубіжних країн.

Основною складовою технології виробництва продукції птахівництва є система надійної профілактики захворювань, що покликана забезпечити повне використання генетичного та біотехнологічного потенціалу птиці. Ефективними заходами інтенсифікації галузі є застосування високопродуктивних кросів і порід птиці, що сприятиме підвищенню її продуктивності на 15-20%. Порушення технології утримання та годівлі, ветеринарно-санітарних правил може призвести до виникнення різних захворювань [1, с. 44].

У птахівництві спостерігається тенденція зростання витрат праці і витрати кормів на виробництво одиниці продукції. Зниження продуктивності праці в галузі зумовлене передусім зносом існуючого устаткування і неможливістю його заміни, що призводить до зниження рівня механізації виробництва продукції [5, с. 65]. Збільшення витрати кормів на виробництво одиниці продукції пов'язане насамперед з незбалансованістю кормових раціонів за поживними речовинами.

Для запобігання економічним втратам, пов'язаним зі збутом, в умовах швидкого росту виробництва м'яса птиці підприємства-виробники повинні своєчасно реагувати на потреби ринку і бути готовими до всестороннього використання науково-технічного прогресу. Перехід птахівництва на промислову основу суттєво вплинув на якість м'яса.

Питанню виробництва якісного м'яса, механічної обвалки спеціалісти приділяють особливу увагу, оскільки це сприяє частковій заміні ручної обвалки, а відтак здоров'ю споживачів. Тому процес механічної обробки вивчався досить прискіпливо. На основі цих знань в Україні розроблений Галузевий стандарт "М'ясо птиці механічного обвалювання". В цьому стандарті встановлено оптимальні параметри технологічних процесів, за яких забезпечується баланс високої якості продукції та економічної ефективності виробництва.

Для вирішення тих проблем, які нагромадилися в галузі, потрібні не лише професіоналізм і компетентність спеціалістів птахівничих підприємств, а й активна державна підтримка. Така підтримка може бути виявлена як захист вітчизняного виробника, виплата дотацій товаровиробникам за м'ясо птиці, яке вони продають переробним під-

приємствам, залучення іноземних інвестицій, фінансування державних програм селекції у птахівництві, а також функціонування системи фінансово-кредитного механізму через здешевлення кредитів, пільгове оподаткування.

За рахунок державних дотацій вітчизняних виробників продукції птахівництва останні отримують певні конкурентні переваги порівняно з іноземними підприємствами. За допомогою підтримки держави на законодавчому рівні українські виробники можуть значно посилити свої конкурентні позиції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, незважаючи на те, що розміри державних дотацій суттєво обмежені [2, с. 6]. Така державна підтримка повинна проявлятися через: вдосконалення механізму державних дотацій птахопереробним підприємствам, тобто встановлення спеціального режиму вдосконалення системи оподаткування, розвиток системи пільгового кредитування підприємств аграрного сектору, вдосконалення підтримки підприємств – експортерів продукції птахівництва.

З метою ефективного функціонування галузі, поліпшення забезпечення населення високоякісними дієтичними продуктами харчування потрібно :

- відновити і розширити виробництво продукції на промисловій основі;
- зміцнити матеріально-технічну базу птахівничих підприємств;
- залучати в галузь кошти вітчизняних та іноземних інвесторів;
- посилити контроль за цінами на енергоносії, кормові та інші матеріально-технічні ресурси, а також вирішити проблему диспаритету цін, без чого неможливе нормальне функціонування галузі.

Сьогодні ефективно працюють ті підприємства, які враховують потреби споживачів, їх платоспроможність. Найбільш конкурентними в ринкових умовах є підприємства, які вміють вчасно реагувати на зміни кон'юнктури ринку, а також забезпечити покупців якісною продукцією. Важливою умовою створення стратегічного конкурентного середовища функціонування сільськогосподарського виробництва є інноваційна та інвестиційна діяльність [7, с. 262]. Також однією з умов ефективного функціонування аграрних підприємств і досягнення високих темпів розвитку виробництва продукції за-

лишається активізація інноваційно-інвестиційних процесів.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Для ефективного функціонування птахівництва необхідний чітко налагоджений організаційно-економічний механізм. Він повинен базуватися на державній підтримці галузі, вдосконаленні кормової бази, зміцненні матеріально-технічного забезпечення, правильній організації кадрової політики, дотриманні нормативно-пра-

вової документації, освоєнні прогресивних технологій вирощування птиці та ін.

Нестабільна економічна і політична ситуація в державі, розвиток науково-технічного прогресу, відкритий європейський ринок для птахівничої продукції, а також постійні інноваційні розробки в аграрній сфері – все це зумовлює необхідність подальшого дослідження ефективного розвитку перспективної і цікавої для вивчення й аналізу галузі птахівництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Авдосьєва І. К. Актуальні питання ветеринарного захисту в птахівництві / І. К. Авдосьєва // *Ефективне птахівництво*. – 2008. – № 4. – С. 44.
2. Кириленко І. Г. Деякі аспекти державної аграрної політики в Україні в умовах світової фінансової кризи / І. Г. Кириленко, В. В. Дем'янчук, Б. В. Андрющенко // *Економіка АПК*. – 2008. – № 11. – С. 4-9.
3. Кульман А. Г. *Экономические механизмы* : пер. с фр. / общ. ред. Н. И. Хрустальной. – М. : Прогресс, 1993. – 192 с.
4. Мельник А. О. Адаптивне управління підприємством в умовах конкурентного середовища / А. О. Мельник // *Вісник Хмельницького національного університету*. – 2005. – № 5, ч. 2, т. 3. – С. 157-162.
5. Мельник Б. А. Організація інтенсивного вирощування м'ясних видів птиці в Україні / Б. А. Мельник // *Вісник аграрної науки*. – 2005. – № 2. – С. 63-67.
6. Месель-Веселяк В. Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В. Я. Месель-Веселяк // *Економіка АПК*. – 2005. – № 6. – С. 17-26.
7. Онищук О. Д. Теоретичні основи формування ринку інновацій в аграрній сфері / О. Д. Онищук // *Проблеми трансформації соціально-економічної системи в Україні* : зб. наук. праць. – Острозь, 2004. – С. 248.
8. Худавердієва В. А. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств / В. А. Худавердієва // *Економіка АПК*. – 2009. – № 11. – С. 23-25.
9. Чухно А. А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі / А. А. Чухно // *Економіка України*. – 2007. – № 3. – С. 60-67.
10. Янишин Я. С. Теоретичні основи ефективності виробництва продукції птахівництва / Я. С. Янишин, О. Б. Булик, Т. І. Тимофіїв // *Аграрна економіка*. – 2013. – Т. 6, № 3-4. – С. 74-80.
11. Ярошенко Ф. О. Підвищення ефективності виробництва продуктів птахівництва / Ф. О. Ярошенко // *Вісник аграрної науки*. – 2004. – № 1. – С. 63-66.

